

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

- On hyvä, että on tunnistettu korkeakoulujen yhteiskunnan eheyttä ja demokratiaa vahvistava ja rakentava rooli. Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumisen tulisi myös olla mainittuna: Korkeakoulut vahvistavat yhteiskunnan avoimuutta ja vakautta sekä demokraattiseen yhteiskuntaan osallistumisen tapoja.
- ”Sivistys, tutkittu tieto ja korkeakoulutetut muuttavat yhteiskuntaa paremmaksi ja auttavat löytämään vastauksia aikamme suuriin kysymyksiin.” on tärkeä yhteiskunnallinen tavoite, mutta se jää hieman elinkeinoelämän ja taloudellisen kasvun tavoitteiden ja niihin liittyvien toimenpiteiden varjoon visiotekstin eri osioissa.
- Sivistyksen määrittely jää tässä kohdassa epäselväksi. Liittykö tässä sivistyskäsitteeseen vain välinearvoja (tietoja ja taitoja) vai myös syvempää eettistä ulottuvuutta tahtoa käyttää osaamistaan hyvään. Sivistyneen ihmisen ominaisuuksiin liitetään usein vastuullisuus, aktiivinen kansalaisuus ja kykyjen monipuolinen kehittäminen ja niiden käyttäminen eettisesti viisaasti tulevaisuuden muuttuvissa tilanteissa. Laaja-alainen sivistys edellyttää myös kulttuurista ymmärrystä, osallistumista ja kulttuurin uusintamista yhteiskunnassa tieteen, taiteen, elämysten ja kokemusten avulla.
- Koulutukseen liittyvän tasa-arvon merkitystä arvona sivistyksen ja demokratian rinnalla tulee selkeyttää. Tasa-arvoiset mahdollisuudet korkeakoulutukseen ja sivistyspääoman kasvattamiseen tulee olla kaikilla taustastaan ja sukupuolestaan riippumatta (vrt. ”Koulutus kuuluu kaikille”).
- Korkeakoulutuksen tulee tarjota systeemistä ymmärrystä yhteiskunnan kokonaiskestävyydestä. Perustana tulisi olla ekologinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys, joka näkyy tieteenalakohtaisissa tavoitteissa, sisällöissä ja korkeakoulujen toiminnassa.

Korkeakoulut eivät voi vain reagoida ympäröiviin yhteiskunnallisiin ja globaaleihin haasteisiin, vaan niiden tulee suunnata yhteiskunnan ja maapallon kehitystä kohti myönteistä kestävää tulevaisuutta. UNIFIn kestävä kehitys ja vastuullisuuden teesit tarjoavat yhteisen viitekehyksen, jonka pohjalta visiota voidaan johdonmukaisesti edistää.

- Muotoilu ”modernin oppimisen kärkimää” jää määrittelemättä. Mitä suomalaisissa korkeakouluissa opitaan ja miten? Ei riitä, että pääsee korkeakouluun ja suorittaa sen nopeasti, vaan vision tavoitteiden saavuttamiseksi opiskelijoissa olisi tapahduttava jotakin, mitä ei tapahdu kokemus- ja arkitiedon parissa. Tiede on osoittanut, miten ihminen oppii ja miten aivot toimivat, ja oppimisen mekanismit eivät ole muuttuneet tai ns. modernisoitumassa, mutta opetus- ja opiskelutavat sen sijaan ovat ajassa muuttuvia ja modernisoituvia.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

- Toimenpiteet ovat pääosin oikeansuuntaisia, mutta niiden konkretisointia ja toimeenpanon mekanismeja tulisi vahvistaa. Esimerkiksi tieteen vapauden turvaaminen vaatii selkeitä rakenteellisia ja rahoituksellisia ratkaisuja.
- On tärkeää, että toimenpiteissä tunnistettaisiin ei vain kansallista varautumista ja talouskasvun merkitystä yhteiskunnalle, mutta myös laajemmat kriisit kuten ilmastonmuutos, yhteiskunnallinen polarisaatio, sopimusyhteiskunnan murtuminen, mis- ja disinformaatio, demografian muutokset ym. ja millaisia seurauksia näillä on korkeakoulutukselle ja mikä rooli korkeakoulutuksella on näiden kriisien ja haasteiden ratkaisemisessa. Millaisin toimenpitein tässä ympäristössä luodaan toiveikasta visiota opiskelijoille?
- Toimenpiteissä tulisi ottaa kantaa siihen, miten ”sivistys, tutkittu tieto ja korkeakoulutetut muuttavat yhteiskuntaa paremmaksi”, eli todeta jotakin vähintäänkin koulutuksen tutkimusperustaisuudesta ja korkeatasoisuudesta, kriittisestä tiedon arvioinnista sekä siitä, että jokaisen alan asiantuntijuuteen kuuluvat myös vastuullisuuden ja kestävyuden näkökulmat. Myös ammattikorkeakoulujen koulutuksen tiede- ja tutkimusperustaisuutta voisi kannustaa nostamaan, varsinkin jos korkeakoulusektorit lähentyvät toisiaan.
- Muotoilu ”tieteen yhteiset autonomiset toiminnot” on vaikeasti ilmaistu, vaikka TSV:n mainitseminen viittaa siihen, että oletettavasti kotimainen tiedejulkaiseminen on osa tätä. Tutkijan vastuullisen arvioinnin mainitseminen on tärkeää.
- Häirintään ja epäasiallisen toimintaan puuttuminen ovat tarpeellisia keinoja tieteen vapauden turvaamiseksi. On syytä kuitenkin muistaa myös strategiaan tavoitteisiin sitomattoman tutkimusrahoituksen merkitys tieteen vapauden mahdollistajana.
- Visiossa ei nosteta riittävästi esiin avointa tiedettä, vaikka tavoitellaan monia sellaisia asioita, joiden edistäjänä avoin tiede toimii eli tieteen vapaus, vaikuttavuus, datavetoisuus, yhteiskunnan tarpeisiin vastaaminen, korkeakouluopintojen suorittamisen helpottaminen.

- “Korkeakoulut yhtenäistävät väylä- ja polkuopintojen käytäntöjä” voisi olla ilmaistuna vielä vahvemmin muodossa “Korkeakoulut yhtenäistävät ja vahvistavat väylä- ja polkuopintojen käytäntöjä, joka edistää nopeaa korkeakoulutukseen pääsyä toisen asteen tutkinnon jälkeen.”

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

- Ikäluokat pienenevät, joten kaikkien osaamispotentialiaali tarvitaan käyttöön. Nuoren koulutuspolkujen sujuvoittaminen on tärkeä tavoite. Koska visio tarkastelee kuitenkin vain korkeakoulutusta tai korkeakoulusektoria, jäävät vision toteutumisen kannalta olennaiset koulutuksen ja yhteiskunnan muut sektorit tarkastelun ulkopuolelle. Esimerkiksi kolmannelle asteelle siirtyvien opiskelijoiden aiemmillä koulutusasteilla hankkima osaaminen ja opiskelutaidot vaikuttavat heidän kykyynsä suoriutua korkeakouluopinnoista. Mikäli esimerkiksi ammatilliselta toiselta asteelta korkeakoulutukseen hakeutuvien opiskeluvalmiuksien korjaaminen jäisi korkeakoulujen tehtäväksi, on tehtävään osoitettava merkittäviä ajallisia ja taloudellisia resursseja.
- Pelkkä korkeakoulutukseen pääsy ei ole riittävä tavoite. Olennaista on pääsy korkeimman oppimisen ja tiedon äärelle, abstraktiin ja systemaattiseen tietoon, sellaiseen, joka muuttaa opiskelijan ajattelua ja ymmärrystä maailmasta ja siitä, mitä opiskelija voi tehdä ja vaikuttaa maailman muutokseen. Korkeakouluun pääsy tai opintopisteiden kerryttäminen on instrumentaalinen näkökulma, mutta olisi tärkeää tuoda myös visiota siitä mitä oppiminen ja sivistys tarkoittaa käytännössä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

- Vision toimenpidelistaus ei vielä muodosta selkeää suunnitelmaa 60 %:n tavoitteeseen pääsemiseksi. Tarvitaan systemaattisempi ja analyttisempi kokonaissuunnitelma.
- 60%:n tavoitteeseen pääsemiseksi on ensiarvoisen tärkeää hahmottaa tarvittavat toimenpiteet koko koulutusketjun osalta sekä sen eri tasojen välisten siirtymien ja yhteistyön osalta. Korkeakoulutuksessa menestyminen on hyvin pitkälti riippuvaista siitä osaamisesta ja opiskelukyvystä, joka kehittyy alemmilla koulutusasteilla. Tässä kokonaisuudessa myös opettajankoulutuksen ja laajemmin kasvatusalan uudistaminen ja kehittäminen ovat myös ensiarvoisen tärkeä osa toimenpidekokonaisuutta.

- Joustava tutkintorakenne, lyhyttutkinnot ja nopea eteneminen antavat mielikuvan siitä, että oppimista voisi nopeuttaa ja ikään kuin asiantuntijuuteen ja osaamiseen olisi oikotie. On tärkeä tunnistaa, että uudenaikaisissa koulutusratkaisuissa pidetään kiinni opintojen vahvasta tiede- ja tutkimusperustaisuudesta ja korkeasta tasosta ja laadusta.
- Koulutustarjonnan keskittäminen kasvua ja yhteiskunnan uudistamista koskeville aloille voi sisältää riskin lyhytnäköisestä hyödystä ja korkeakoulutuksen kapeutumisen. Monipuolinen ja monitieteellinen korkeakoulutus luo edellytyksiä kestäväälle tulevaisuudelle ja maailman kokonaisvaltaiselle ymmärtämiselle, jotka puolestaan tukevat yhteiskunnan uudistamista ja kestäväää kasvua.
- Millaisin säädöksin edistetään sitä, että opiskelija voi löytää suuntansa ja vahvuutensa? Tätä ei pidä säilyttää vain korkeakoulujen vastuulle, vaan myös lainsäädännöllisten toimenpiteiden tulee olla vision kanssa linjassa (mm. opintotukeen, ensikertalaisuuteen, samantasoisten tutkintojen suorittamiseen liittyvät lait).
- Opintosetelin vaikutuksia ja toimivuutta tulee arvioida tutkimusperusteisesti, ja tehdä tarvittavaa kehittämistyötä, jotta siihen käytetyt resurssit eivät valu hukkaan.
- Työelämässä oleville ja jo korkeakoulututkinnon suorittaneille tulee suunnata tutkintoa pienempiä kokonaisuuksia ja myös lyhyttutkintoja.
- Toimenpidesuositukseen "Nuorille varmistetaan sujuva pääsy korkeakoulutukseen" tulisi lisätä: ohjauspalvelujen saatavuuden ja laadun varmistaminen toisella asteella ja korkeakouluihin siirtymässä on rakenteellinen edellytys 60 prosentin koulutusastetavoittele. Kansainvälinen tutkimusnäyttö osoittaa johdonmukaisesti, että laadukas ura- ja opinto-ohjaus on kustannustehokas keino siirtymien sujuvoittamisessa ja keskeyttämisen ehkäisemisessä.
- Maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen osalta tulee olla laajempi näkemys siitä, mitä maahanmuuttajilla tässä tarkoitetaan. Jos tarkoitetaan ulkomaalaisia opiskelijoita, jotka ovat täyskätteellisiä lukuvuosimaksuja maksavia ja opiskelevat yleensä englanninkielisissä ohjelmissa, niin heidän tarpeensa ovat erilaiset kuin esimerkiksi henkilöillä, joilla on jo korkeakoulututkinto omasta maastaan tai henkilöillä, jotka muualla suoritetun korkeakoulututkinnon lisäksi tarvitsevat pätevöittävää koulutusta, jotta voivat toimia Suomessa esim. säädelyissä ammateissa. Jos taas kyse on jo maassa olevista maahanmuuttajataustaisista opiskelijoista, niin silloinkin on tyypillisesti kyse ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajista, joilla voi olla hyvin moninainen kielitausta ja valmiudet korkeakouluopintoihin. Tällöin kielellisesti tuettu (S2-taustainen) korkeakouluopetus ja – tutkinto voivat olla tarpeen.
- Ohjauksen ja oppimisen tuen viitekehys on puutteellisesti määritelty. Yliopistoissa on omiin vahvuuksiin ja pitkään kehittämistyöhön perustuvat opiskelijoiden opiskelukykyä ja -hyvinvointia tukevat mallit ja tutkimusperustaiset käytännöt, jotka tulee huomioida mahdollisten kansallisten yhteisten käytänteiden kehittämisessä.
- Tohtoritutkinnoilla on jo nyt tavoitteellinen suoritus aika, mutta siinä on syytä olla joustoa, koska usein henkilöt tekevät jatko-opinnot myös myöhemmin työnohessa, joka on työnantajillekin yksi tapa tukea työntekijöiden ja yrityksen/työyhteisön asiantuntemuksen kehittymistä.
- Tohtorikoulutuksen rajaaminen on järkevä tavoite, mutta on syytä jättää riittävästi aikajännettä, jotta myös työn ohella väitöskirjaa tekevät, hankalia ja laajoja aineistoja keräävät

(esim. etnografia) ym. pystyvät tekemään väitöskirjan. Tämä myös tukee tavoitetta, että muualle kuin yliopistotyöhön suuntaavat pätevöityvät tohtoriksi.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

- Tohtoreiden osuuden kasvuun tähtääminen vain yritysten T&K-henkilöstössä on kapea-alaista. Myös julkisella sektorilla tarvitaan kipeästi lisää tutkijankoulutuksen saaneita asiantuntijoita.
- On kannatettavaa, että T&K-henkilöstön määrää pyritään kasvattamaan. Kuitenkin tavoite rajoittuu vain korkeatasoiseen koulutukseen ja tutkimukseen. Olennaista ovat kuitenkin myös innovaatiot eli se, että koulutus, tutkimus ja kehittäminen johtavat uuteen toimintaan (keksinnöt, start-up:it, tuotannon ja palvelujen uudistuminen sekä talouden vahvistuminen).
- Tutkimusinfrastruktuurit ovat länsimaissa pääasiassa jo korkeaa tasoa ja niiden ajanmukaisuudesta sekä uudistumisesta on huolehdittava. Suomi voi lisäksi erityisesti kilpailla on korkealaatuisella datalla, jonka mahdollisuudet tutkimustyössä houkuttelevat parhaita tutkijoita myös kansainvälisiltä markkinoilta.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

- Toimenpiteet ovat pääosin oikeita, mutta tutkimusrahoituksen riittävyys ja pitkäjänteisyys vaativat lisäpanostuksia. Kansainvälisesti Suomi on jäänyt jälkeen rahoituksessa, mikä uhkaa tavoitteen toteutumista.
- Korkeakoulujen erikoistumisen linkittäminen T&K-toiminnan vaikuttavuuden vahvistamiseen (s. 12) antaa mahdollisuuden tulkintaan, että rahoitusta pyritään jatkossa suuntaamaan tällä perusteella, mikä ei ole toivottavaa tieteen vapauden näkökulmasta. Suomen Akatemian asema tutkijalähtöisen rahoituksen myöntämisessä on säilytettävä riippumatta TKI-ympäristöjen yhteistyön lisäämisestä.
- Tutkijakoulutuksen osalta on muistettava tutkijakoulutuksen korkean laadun säilyttäminen työelämätaitojen ohella.
- Tohtorinkoulutuksen uudistamista koskevaan suositukseen tulisi lisätä uraohjauksen elementti. Tutkijankoulutettavien ohjaus ei voi rajoittua akateemiseen mentorointiin, kun tavoitteena ovat nimenomaan moninaiset urapolut myös yrityksiin ja julkiselle sektorille.

- Tohtorikoulutuksen suorittamisen pullonkauloihin liittyvät haasteet ovat erilaisia eri tieteenaloilla. Joillain tieteenaloilla jatko-opinnoista kiinnostuneita on vaikea löytää ylipäättään. Toisilla aloilla taas pullonkaulat liittyvät esimerkiksi rahoituksen saatavuuteen, ja siitä johtuvaan työskentelyyn muilla sektoreilla mikä puolestaan hidastaa valmistumista. Kaikkia ongelmia ei voida ratkaista pelkästään ohjauksella, saati opinto-oikeutta rajaamalla. Joillakin tieteenaloilla on tarkoituksenmukaista tehdä tutkimusta työn ohessa, jos tutkimus esim. liittyy omaan työhön tai työhön liittyvään TKI-toimintaan. Erilaiset yhteistyön ja limittämisen mallit ovat kannatettavia.
- Yhtenäiset opiskelijakohortit kirjauksena ei ole relevantein vision kannalta. Yliopistot tarvitsevat joustavuutta valintaan. Kohortit ei välttämättä ole organisaation toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisin tapa rekrytoida.
- Kansainvälisten osaajien kiinnittyminen Suomeen on tärkeä tavoite. Kuitenkin korkeakoulujen lisäksi yhteiskunnan muiden sektoreiden sitoutuminen tähän tavoitteeseen on ensiarvoisen tärkeää. Samoin tämän tavoitteen kanssa samassa linjassa olevat politiikkatoimet, joilla sujuvoitetaan ja tuetaan Suomeen kiinnittymistä.
- Tavoitteessa on mainittu, että ”korkeatasoisen koulutuksen ja tieteellisen tutkimuksen ansiosta Suomi on haluttu ja vastuullinen kansainvälinen kumppani, mikä varmistaa pääsyn kriittiseen tutkimustietoon”. Toimenpiteissä ei kuvata, miten tutkimustietoon pääseminen varmistetaan. Toimenpiteisiin pitäisi lisätä tutkimustiedon (julkaisut, data yms.) jakamiseen ja välittämiseen kannustava toimenpide avoimen ja vastuullisen tieteen periaatteiden mukaisesti.
- Opiskelijavalintoja on sivuttu useassa eri toimenpiteessä. Aiempien kokemusten perusteella opiskelijavalintoja olisi hyvä jatkossa kehittää kokonaisuutena (sisältäen korkeakoulujen välisen yhteistyön, avoimen väylät, kv-ohjelmat jne.)
- Toiminnallisesti kaksikielisen koulutuksen lainsäädännöllisiä toteuttamisedellytyksiä suhteessa lukuvuosimaksuja koskevaan säätelyyn tulisi selkiyttää.
- Yhtenäiset kansalliset linjaukset ja käytännöt korkeakoulujen vastuulliseen kansainvälisyyteen ja tutkimuksen turvallisuuteen kaipaavat jäsenystä ja tarkempaa määrittelyä.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

- Kaikkea kehittämistä ei kannata lukita koko korkeakoulusektorin yhdessä tekemäksi. Tilaa sektorien ja korkeakoulujen profiloitumiselle ja innovatiiviselle kehittämiselle.
- Korkeakoulusektorien erillisillä maininnoilla voitaisiin edelleen selkeyttää tekstissä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rooleja ja vaikuttavuutta.

- Tavoitteen “Tutkimus ja koulutus kehittyvät tiiviissä yhteistyössä yritysten ja työelämän kanssa” voi nähdä hieman ristiriitaisena vision ensimmäisessä tavoitteessa esitettyjen periaatteiden kanssa, vaikka toki yritys- ja työelämäyhteistyö on tärkeää. Korkeakoulujen tulee kuitenkin olla edelläkävijöitä ja suunnannäyttäjiä, joiden vaikutukset ulottuvat tieteeseen ja tutkimukseen nojaten laajasti erilaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin (ilmastonmuutos, polarisaatio, valheet, kestävä kehitys). Korkeatasoinen tutkimus palvelee ihmiskuntaa (ei vain Suomea) ja etsii vastauksia globaaleihin kysymyksiin, koska tiede ja huippututkimus ovat jo lähtökohtaisesti kansainvälisiä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

- Digitaalisuuden vahvistuminen ja yhdenmukaistaminen on vahvasti esillä, vaikka vision ensimmäisessä osiossa tuotiin esille digitaalisten järjestelmien haavoittuvuuden mahdollisuus. Strategista kokonaisuuden hallintaa (kokonaisarkkitehtuuria) tarvitaan huomattavasti enemmän sirpaleisen taktisen kehittämisen tueksi ja sitä ryhdistämään.
- Kun muodostetaan kokonaiskuva digitaalisesta infrastruktuurista ja tietojärjestelmistä ja niihin liittyvistä toimintamalleista (s. 15), CSC:n rooli olisi hyvä olla määriteltynä.
- Tekoälyn merkitys ja vaikutukset eivät juurikaan tule esiin, vaikka ne näkyvät jo nyt korkeakoulutuksessa ja tutkimuksessa, ja muutosvauhti kiihtyy.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

- Korkeakoulujen rahoitusperusteiden on jatkossakin oltava läpinäkyviä ja selkeitä ja ne tukevat ennakoitavuutta, vakautta ja autonomiaa. Indikaattoripohjainen malli on toimiva.
- Korkeakoulujen perusrahoituksen tulee olla pitkäjänteistä ja ennakoitavaa, ja rahoitustasoon tulee sitoutua ylivaalikautisesti, jotta koulutuskapasiteetin ja T&K-intensiteetin nosto on ylipäätään mahdollista.
- Yksityisen rahoituksen käyttäminen koulutuksessa ja tutkimuksen laadun kehittämisessä herättävät kysymyksiä. Samoin kuin korkeakoulujärjestelmän kehittäminen yksityisellä rahoituksella.
- Toimenpiteet tunnistavat tarpeen uusille rahoituslähteille, mutta konkreettiset keinot jäävät vielä yleiselle tasolle. Kansainvälisesti esimerkiksi Norja ja Britannia ovat edenneet pidemmälle rahoitusstrategioissaan.

- Mikäli perustutkimuksen rahoituksen osuutta pienennetään T&K-toiminnan rahoituksen kasvattamiseksi, saattaa se vaikuttaa tieteen uudistumiseen ja siten lopulta myös tulevaisuuden innovaatiopotentiaaliin.
- Jatkuvan oppimisen rahoitus tulee uudistaa siten, että maksajaosapuolina ovat yhteiskunta, yksilö sekä yritykset, yhteisöt ja organisaatiot. Rahoitus ei voi rakentua vain yhdelle tukijalalle. Rahoituksella tulee olla yhteys toimijoiden maksukykyyn sekä koulutustarpeeseen sekä sen mahdollistamaan ansaintakehitykseen.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

- Tarvitaan myös sellaisia vapaan (huippu)tutkimusrahoituksen malleja, jotka mahdollistavat kansainvälisen yhteistyön ja kv-kumppanien nykyistä paremman rahoittamisen. Monet EU-instrumentit ovat liian säädeltyjä ja jättävät vähän tilaa vapaalle tieteelle ja lisäksi vain tietyt maat voivat saada rahoitusta. Hyvänä esimerkkinä kv-yhteistyön mahdollistavasta rahoitusinstrumentista on Norjan FriPro, jolla voidaan merkittävässä määrin rahoittaa myös kansainvälisiä partnereita norjalaisten johtamassa hankkeissa, toisin kuin vaikkapa Suomen Akatemian hankkeissa.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

- Visiossa painottuu korkeakoulutuksen taloudellinen tehtävä (talouskasvun edistäminen, huippututkimus ja menestyminen globaalissa kilpailussa) ja koulutus, jossa fokuksessa on nopeasti hankittavat taidot ja väylät niihin (avoin yo, suoritusten osto). Laajempi kestävään tulevaisuuteen suuntaava yhteiskunnallinen ja korkeatasoiseen osaamiseen suuntaava tähtäävä (koulutuksellinen tasa-arvo kaikille, yhdenvertaisuus, kestävä maailma) jää selvästi vähemmälle, vaikka siitä on mainintoja. Miten tämä mahdollinen ristiriita ratkaistaan toimenpiteitä priorisoitaessa?
- Visiossa tulisi tunnistaa myös planetaaristen rajojen ylitys – erityisesti ilmastonmuutos ja luontokato – keskeisenä tekijänä, jotka muokkaavat sekä nykyistä että tulevaa korkeakoulujen toimintaympäristöä ja yhteiskuntaa laajasti. Yliopistot ovat olennainen osa ympäristökriisin ratkaisua tutkimuksen ja koulutuksen kautta, mutta niiden tulee myös itse toimia vastuullisesti ja kestävästi. UNIFIn kestävä kehityksen ja vastuullisuuden teesit tarjoavat yhteisen viitekehityksen, jonka pohjalta visiota voidaan johdonmukaisesti edistää.
- Visiosta puuttuu kokonaan elinikäisen ohjauksen (lifelong guidance) järjestelmänäkökulma. Ohjauspalvelut esiintyvät dokumentissa ainoastaan hajanaisina mainintoina ("ohjaus jatko-opintoihin", "kansallinen ohjauksen viitekehys"), vaikka ne ovat keskeinen rakenteellinen tekijä käytännössä jokaisen vision tavoitteen saavuttamisessa: koulutuksellisen tasa-arvon, siirtymien sujuvuuden, jatkuvan oppimisen aktivoinnin ja tutkijanuran kehittämisen kannalta.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

-

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

- Visiossa erityisen kannatettavaa on pitkäjänteisen ja uutta luovan tutkimuksen sekä T&K-panostusten positiivinen suunta kohti vuotta 2040.
- Visio on kuitenkin haastava kokonaisuus: yhtäällä tavoitellaan koulutustason nostoa ja siirtymien sujumista, ja toisaalla koulutukseen osallistumista ja siirtymistä rajoitetaan erilaisin keinoin. Viimeistelyvaiheessa on syytä tarkistaa, että eri tavoitteet ja niitä toteuttavat toimenpiteet eivät ole keskenään ristiriidassa.
- Vision ja sen toimenpiteiden toteutumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että korkeakoulujen perusrahoitus on pitkäjänteistä ja ennakoitavaa, ja rahoitustasoon sitoudutaan ylivaalikautisesti, jotta koulutuskapasiteetin ja T&K-intensiteetin nosto on ylipäättään mahdollista. Lisäksi on tärkeää, että korkeakoulujen rahoitusperusteet ovat jatkossakin läpinäkyviä ja selkeitä ja ne tukevat ennakoitavuutta, vakautta ja autonomiaa.
- Koulutusjärjestelmää ja koko koulutusketjua tulee tarkastella systeemisenä jatkumona: mitä valmiuksia aiemman koulutusasteen tulisi antaa, jotta korkeakoulutukseen pääseminen ja sen läpäisy on mahdollista, ja toisaalta mitä tapahtuu korkeakoulututkinnon jälkeen tohtorikoulutuksessa ja jatkuvan oppimisen kautta. Nyt vision kuva on vielä hajanainen koulutuksen eri vaiheiden ja tasojen sekä niiden välisten siirtymien osalta. Koulutuksen eri tasojen on kuitenkin tarkoitus kumuloitua sivistyspääoman ja osaamisen kasvattamiseksi.
- Kun visio asettaa tavoitteeksi koulutustason noston, siirtymien sujuvoittamisen, jatkuvan oppimisen aktivoinnin ja tutkijanurien monipuolistamisen, kaikki nämä edellyttävät toimivaa elinikäisen ohjauksen järjestelmää toteuttamisvälineenään. Ohjaus ei ole pelkkä tukipalvelu – se on strateginen investointi, joka mahdollistaa vision muiden tavoitteiden saavuttamisen.
- Tutkimuksen osalta visio ei yllä kansainvälisen huippututkimuksen vaatimiin toimiin. Myös tutkimuslaitosten rooli suhteessa korkeakouluihin, jää kuvaamatta. Tutkimuksen osaamiskeskittymät kuten lippulaivat ja huippututkimusyksiköt ovat laajoja usein kansainvälisiä tutkimuskonsortioita, jotka uudistavat tutkimusta, kehittävät luovia tutkimusympäristöjä ja innovaatioita, kouluttavat uusia lahjakkaita tutkijoita ja ovat aktiivisessa vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan ja kansainvälisen tiedeyhteisön kanssa.

9. Muut kommentit

-

Havila Marjo
Jyväskylän yliopisto